

7^e afd. n° 1591. 7 nov. 1911
bzt 2.

October 1911

Toelichting tot het Uitbreidingsplan der gemeente Heemstede.

Zeer zelden zullen de omstandigheden, waarin een uitbreidingsplan in onze dagen ter hand genomen wordt, nog zoo gunstig zijn, als dit het geval is voor de Gemeente Heemstede.

Voor onze groote — meer bevolkte — gemeenten werd immers, in de jaren, dat men zich slecht reenschap gaf van het overwegend belang der uitbreiding voor de toekomst van de gansche gemeente, zooveel bedorven, dat de nieuwe aanleg die aan het bestaande aldaar moet aansluiten nog noodzakelijk den ongunstigen invloed ondervindt van de kortzichtigheid der 19^e eeuwse uitbreidingen.

De toestand, die voor Heemstede thans moet worden voorbereid, kan dan ook op meer ideale wijze worden opgevat.

Heemstede is eene gemeente, met betrekkelijk groote uitgestrektheid, met een niet al te dicht bebouwde kom, met groote bosschen, die tot park dienen voor verschillende buitenplaatsen, daarenboven begrensd in 't Noorden door den Haarlemmerhout. Dit alles heeft reeds medegewerkt om die deelen, waar men zonder algemeen plan in de laatste jaren straten getraceerd heeft, op enkele uitzonderingen na, op behoorlijken voet te bebouwen. De onmiddellijke nabijheid van Haarlem, dat hare uitbreiding eigenlijk reeds over de grens van Heemstede heeft voortgezet, heeft zeker veel bijgedragen, om reeds de begrippen van de eischen eener goede bebouwing te verspreiden.

Als wij die positie goed onder de oogen zien en de belangrijkheid der groote verkeerswegen, die de gemeente Heemstede kruisen, wel overwegen, dan zullen we overtuigd worden, dat het hier in de aller-eerste plaats niet geldt een aangenaam villapark af

October 1911

2.

te wisselen met eenige buurtschappen, waarin een meer gesloten Bouwwijze is toegestaan, maar dat, zal eene goede en schoone ontwikkeling van de verkeerswegen hand aan hand gaan met eene gezonde stelselmatige en dan ook schoone bebouwing, aan die hoofdverkeerswegen, die een intercommunaal belang hebben (I HAARLEM — LEIDEN, II ZANDVOORT — AMSTERDAM, III HAARLEM en ZANDVOORT — HAARLEMMERMEER) eerste zorgen te wijden zijn.

Richting I A. Bezien wij die wegen van meer nabij, dan blijkt, dat de HEERENWEG in hoofdrichting zeer voldoet, maar nu reeds niet meer berekend is op het toenemend verkeer, vooral zoodra bij verdere bebouwing ook daar een tramlijn met dubbel spoor gewenscht wordt; op verscheiden punten wordt deze straat zeer versmald door te veel vooruitgeschoven bebouwing.

In aansluiting met het hier besproken uitbreidingsplan is een voorstel in bewerking, waarbij de rooilijn voor den Heerenweg, door de Gemeente Heemstede nader wordt vastgesteld, nadat die in de Raadsvergadering van 28 Januari 1909, reeds voorloopig op 12 M. beiderzijds uit de as van den weg is omschreven.

I B. De veel drukker bezochte weg, waarlangs de N. en Z. H. Stoomtram uit den Haarlemmerhout naar de kom van Heemstede, en verder naar Bennebroek voert, voldoet noch in richting, met zijne talrijke sterke bochten, noch in breedte met het enge profiel, vooral in de bebouwde gedeelten, aan redelijke eischen voor een der hoofdbanen voor lokaal verkeer tusschen Haarlem en Leiden.

Het ligt voor de hand, dat de spoorbaan der H. Y. S. M., die door de Leidsche Vaart nog van het grootste gedeelte der gemeente is afgescheiden, niet verder bestemd zal worden voor het lokaal verkeer.

Daarvoor is het bedrijf van de tram, nu electrisch

October 1911

3.

in te richten, veel beter passend. Ons plan moet dus tegemoet komen ook aan de eischen van een levendig tramverkeer, dat in de toekomst, blijft de gemeente verder aangroeien, ook ten bate van de zuidelijk gelegen gemeenten op zich zelve reeds, zich nog sterk ontwikkelen zal. Maar dan moeten wij ook de gelegenheid daarvoor scheppen door ruime wegen aan te leggen met slechts zeer zwakke krommingen.

De Bronsteêweg en Binnenweg zouden daarin onmogelijk te herscheppen zijn, dan alleen door uitgebreide onteigeningen, die in geen opzicht gewenscht zijn, en in botsing komen met den bestaanden toestand.

Voor het groote verkeer zijn verbeteringen zeer goed mogelijk terwijl het plaatselijk afwisselend karakter zooveel mogelijk gespaard blijft.

Door een, van particuliere zijde ingediend plan, werd reeds voor enkele jaren de aandacht er op gevestigd, dat een nadere verkeersweg van het kerkplein te Heemstede naar de brug aan de Zuiderhoutlaan gewenscht en goed mogelijk is. Eene strook van het toen voorgelegde plan, dat het vraagstuk maar voor een klein deel oploste, is indertijd aangenomen, en wordt zooveel mogelijk door ons ontwerp overgenomen. De wijzigingen daarin gebracht, blijken duidelijk, als men het hoofdbegrip van onze Heemstederdreef, (41) (57) in het oog houdt:

„Het stichten van een voornamen rij —, wandel — en tramweg tusschen den Haarlemmerhout en de plaats, waar de Glipperweg ten oosten van het kerkhof de gewenschte meerdere ruimte voor verbetering krijgt,” Oostelijk door weiland en slechts enkele bollenvelden begrensd, is daar verbetering van den bestaanden weg weer mogelijk.

Dit doel wordt bereikt door een ruime laan met 4 boomen-rijen, breed 32 M. die in 3 rechte gedeelten

October 1911

4.

met gering richtingsverschil loopt van de tegenwoordige inrijpoort naar Bronsteê, naar de Camplaan, deze rechthoekig kruist, op plm. 100 M. westelijk van het Wilhelminaplein, verder zuidelijk wordt doorgevoerd, met een eerst Z. O. en dan Oostelijk gericht gedeelte benoorden het Kerkhof met de twee bestaande wegen te zamenkomt.

Er zal nog wel geruimen tijd verlopen, voordat deze laan vanaf Bronsteê tot in de Camplaan 1930 M. lang, geheel voltooid en beiderzijds met flinke villa's bebouwd is. De ontwikkeling en de overgang zal geleidelijk ook het beste tot stand kunnen komen. Voor eerst met de halve breedte (16 M. dat is 12 M. voor gewoon verkeer en 4 M. voor tramverkeer) beginnen de in 't Noordelijk deel aan de Westzijde, in het Zuidelijk deel aan de Oostzijde, kan goed voldaan worden met minder kosten en voorloopig geringer eischen van het verkeer; terwijl telkens slechts zulk een gedeelte behoeft aangelegd te worden, als begrepen is tusschen twee dwarswegen, die de communicatie met de bestaande wegen tot stand brengen.

De groote hoofdbaan van Noord naar Zuid volgende, ontmoeten wij in de Glipperbuurt weer het bezwaar van de engbebouwde kom.

Daar zal dus de beste oplossing ook gevonden moeten worden door de hoofdbaan oostelijk achter de huizen en tuinen om te leggen.

Aldus wordt met vermijding van hinderlijke bochten de kom der Gemeente Bennebroek bereikt, waar thans door schoone lanen met haaksche hoeken de Tram-baan naar den Rijksweg wordt overgebracht.

De terreinen te Bennebroek en Vogelenzang die in de toekomst nog maar voor kleiner villa-bouw bestemd zullen worden, zijn te beschouwen als een eerste doel voor de trambaan HAARLEM — LEIDEN.

Bebouwing en tramverbinding zullen zich gelijktij-

October 1911

5.

dig moeten kunnen ontwikkelen. Heemstede kan daartoe medewerken, en de eigen inrichting er mede verbeteren.

Richting 2. Zandvoort, Aerdenhout — Haarlem, of Leiden. Westelijk van de gemeente Heemstede is aan de Zandvoortsche laan in Bloemendaal reeds een bescheiden begin gemaakt met de hoog noodige verbredingen van dezen verkeersweg, waarlangs vooral des Zondags zeer druk automobiel — en rijwiel verkeer plaats vindt.

Tengevolge van de plaatselijke gesteldheid der aangrenzende terreinen in perceelen aan verschillende eigenaars toebehoorend, kan het gedeelte tusschen de brug over de Leidsche Vaart en den Heerenweg niet enkel door voldoende verbreeding worden gebracht in den gewenschten toestand, maar zullen twee ruime zijdelingsche afvoerwegen moeten bevorderen, dat die hoogst gevaarlijke ontmoeting met den Heerenweg door het rijverkeer zoo goed als niet meer gebruikt zal behoeven te worden.

Op 100 M. oostelijk van de Leidsche Vaart brengt de ontworpen Zandvoortsche Verbindingslaan (14) het verkeer Noord-Oostelijk naar den Heerenweg, ontmoet dezen op 180 M. bezuiden de Spanjaardslaan, vormt op deze zeer belangrijke kruising een plein (met boomrijen te beplanten) en voert in oostelijke richting bezuiden het bekende sportterrein naar het Zuiderhoutpark, om het verlengde van den kleinen Houtweg (Amsterdamsche tram) te ontmoeten, en ook later naar eene brug over het Spaarne, die langs breedere wegen oostelijk van het Spaarne voert naar den Amsterdamschen straatweg.

Een tweede hoofdweg ontspringt uit de Zandvoortsche Verbindingslaan (14) als nieuwe Zandvoortsche laan (15) op 200 M. noordelijk van de oude Zandvoortsche laan en gaat met geringe buiging naar den

October 1911.

6.

Bronsteêweg, kruist dezen en ontmoet op het eerste plein de Heemstederdreef.

Nu blijft nog de Zandvoortsche laan naar de Bennebroeker richting een veiliger aansluiting te verzekeren. Deze wordt verkregen door geringe wijziging van het bebouwingsplan der terreinen grenzend zuidelijk aan de Zandvoortsche laan; en in Z. O. richting uitkomende tusschen de oude buitenplaatsen Berkenrode en Oud Berkenroede (347) met een oostelijke vertakking (345) ten behoeve van de Koediefslaan.

Richting 3. Aerdenhout — Heemstede.

Het voetpad dat als Laan van Berkenrode thans doodloopt op de Leidsche Vaart, dient eene voortzetting (97) te hebben zuiver gericht op den slanken toren van de R. Katholieke Kerk.

Bij de Oostelijke aansluiting is hierin een zwenking gebracht, die de laan afsluit en het verkeer direct richt op de Kerklaan.

In deze richting valt ook de flinke verbreeding van de Van Merlenlaan, die op het Raadhuisplein uitkomende ook naar het Wilhelminaplein voerende van belang is.

In het Zuidelijk deel der gemeente, de Glipperbuurt is de Prinsenlaan in hoofdzaak voldoende; bij eventuele verdere bebouwing kan daar door het aanhouden van eene breedte van 14 M. totaal, voldaan worden aan de eischen van verkeer, die hier waarschijnlijk niet sterk zullen toenemen, daar de beide vaarwaters: de Leidsche Vaart westelijk, en de Ringvaart van den Haarlemmermeer oostelijk, alle toegangen afsluiten.

Richting 4. Diagonaal richtingen worden slechts door kleinere aansluitende wegen van uit enkele hoofdpunten noodig, zooals de Raadhuislaan (58) de postlaan (59) en verdere secundaire wegen daaraan evenwijdig; zoo ook radiale wegen van uit het (nieuwe) Bronsteê-

October 1911.

7.

plein (319) met een geschikte plaats voor een R. K. Kerk met pastorie, scholen, enz. voor 't oostelijk deel dezer gemeente.

Eene Ned. Hervormde Kerk zou gunstig geplaatst kunnen worden aan 't plein (119) waar de nieuwe Zandvoortsche Laan zich zal splitsen.

Ook in het Zuiderhoutpark is een radiale aanleg gewenscht, daar het verkeer in hoofdzaak van Haarlem komende door den Hout in de toekomst in meerdere richtingen van Oost tot Zuid zich moet kunnen verspreiden.

Karakter der verschillende wijken.

Heemstede bezit op vier verschillende punten thans reeds buurtschappen, die hun eigen karakter hebben.

a. Vanaf de R. K. Kerk Noordelijk, slingeren met een zigzaglijn, meer of minder aaneengesloten huizenrijen langs Heerenweg — Koediefslaan — Binnenweg en Raadhuisstraat tot aan het Raadhuisplein en vandaar oostelijk naar het (Wilhelminaplein); deze uitgebreide **kom** zal zich nog ten bate van de arbeidende en neringdrijvende klasse in aaneengesloten huizenrijen, dienen te ontwikkelen, op al die terreinen, die tusschen de bestaande straten en de bosschen of buitenplaatsen liggen.

b. De veel kleiner Glijperbuurt kan eene overeenkomstige ontwikkeling krijgen tot nabij den Heerenweg.

c. Het Villa Park, **Bosch en Vaart**, geeft het karakter aan in het Noordwesten in overeenstemming met de Haarlemsche bebouwing, in huizengroepen die aldaar nog een eindweegs kunnen voortgezet worden tusschen de Leidsche Vaart en de bosschen van den Heerenweg.

d. **Zuiderhoutpark** vormt aan de Noord-Oostelijke grens eveneens een uitlooper van Haarlem en tevens het begin van een ruim aangelegd **villa kwar-**

October 1911.

8.

tier, dat zijne voortzetting kan vinden vanaf het Noord-Oosten ten Zuiden van de Spanjaardslaan in de richting van de Zandvoortsche laan tot aan de Leidsche vaart.

Over hare breedte zal de gemeente op deze hoogte geheel als Villa park moeten worden gehandhaafd, aangezien de terreinen die zoo nabij Haarlem liggen en grenzende aan den Haarlemmerhout, voor deze bebouwing zeer geschikt zijn.

De groote Heemstederdreef kruist dit gedeelte, en voert den villa-aanleg in nieuwe terreinen (de breedte van 30 — 40 M. met diepte van plm. 50 M.) mede tot in de omgeving van het raadhuis naar het ruimste gedeelte van het bestaande Heemstede.

Zuidelijk loopt dit voort langs de Valkenburgerdreef (87) (88) tot aan het Kerkhof, en oostelijk langs de Van Merlenlaan, waar reeds de stichting van nog meer voorname buitenplaatsen (met een frontbreedte van plm. 100 M.) een aanvang heeft genomen.

Als voortzetting van de Heemstederdreef zal ook de Valkenburgerdreef met den zelfden villa-aanleg (terreinen diepte 50 M. frontbreedte 40 M.) de groene strook voortzetten, in aansluiting tegen de prachtige buitenverblijven met park, Boschbeek en Meer en Berg, waarlangs de verbeterde weg tusschen bosch en open veld ten oosten geheel vrij voortslingert.

e. Noord Oostelijk van het Kerkplein ontwikkeld zich reeds een **arbeidswijk**, die daar zou kunnen worden voortgezet, en die aanleiding kan worden, om de terreinen gelegen direct aan het Spaarne voor Industriele doeleinden te bestemmen.

Deze situatie voor de arbeiderswijk is daarom ook verder aan te bevelen, omdat eenerzijds de ruime verkeerswegen in alle richtingen (ook in die van Hoofddorp in de Haarlemmermeer) zeer nabij zijn, terwijl deze terreinen oostelijk van de gasfabriek niet aangewezen zijn voor villa bouw.

October 1911

9

De stichtingen op de industrie-terreinen zouden als vervoermiddelen gebruik maken van den waterweg van 't Spaarne en van de trambanen in Noordelijke en Oostelijke richting.

Profiel der straten en wegen.

Bij het vaststellen van de breedte, die aan de verkeerswegen dient te worden gegeven, kan als minimum worden aangehouden de breedte van 12 M. die door de Bouwverordening der Gemeente Heemstede is voorgeschreven. Die geldt dus ook voor de minst belangrijke straten en lanen, waardoor betrekkelijk weinig verkeer plaats vindt.

In verhouding tot het belang voor het verkeer op grooten afstand, zijn de volgende breedten vastgesteld, die ook door schematische doorsnede aan den onderand van het ontwerp nader worden toegelicht.

Eene breedte van 16 M. is dan gehouden voor de wegen en straten, die te beschouwen zijn als de verzamelkanalen der eerstgenoemde 12 M. straten. Terwijl eene breedte van 24 M. voor de gewone hoofdwegen is gesteld, die in aanmerking komen voor gewoon tramverkeer, en eindelijk 32 M. voor de Heemstederdreef, en voor den Heerenweg, die bestemd zijn als de meest belangrijke verkeersaders dienst te doen.

Er dient op te worden gewezen, dat deze ruime afmetingen vooral ons de verzekering moeten verschaffen, dat het thans vast te stellen uitbreidingsplan voor eeuwen aan de behoefte zal kunnen voldoen. Ook in ons land zijn voorbeelden, die ons bewijzen, welk groot genot het nageslacht van zulk een aanleg kan hebben.

De heer van Heemstede had in de 17e eeuw de Camplaan aangelegd op 30 M. Door uitgifte in (erfpacht) der bermen werd deze aanleg later bedorven helaas.

De aanleg van Zeist is zeer bevorderlijk geweset

October 1911.

10.

aan de mooie ontwikkeling van dat dorp.

De nieuwe wijken van Nijmegen vooral leveren het bewijs, welk opwekkend beeld wordt verkregen, welk een vrijen indruk wij krijgen, als de woningen zoover door de rooilijnen uit elkander worden gehouden, dat men wel bijna van een tuinstad kan spreken.

Een tuinstad kan Heemstede worden; op zeer geleidelijken weg, als de uitbreiding met gezond oordeel wordt opgevat.

Elk huis zal zijn tuin hebben; en hier kan dat zelfs scherper uitgedrukt worden: „Elke woning moet haar tuin hebben, daar geen twee woningen boven elkander zullen worden aangelegd”.

De breede lanen met twee, drie of vier rijen boomen beplant, zijn dus niet alleen nuttig voor 't verkeer van alle bewoners, zij lokken den wandelaar uit het naburige Haarlem, en verzekeren den bewoners bij betrekkelijk kleinen tuin, toch een ruim uitzicht, overvloed van lucht en licht, die allereerste vereischten der gezondheid.

Hoewel gestreefd is naar eene bebouwing, waarbij de woningen, zooveel als de verschillende omstandigheden zulks toelaten, alle volop lucht en lichttoevoer genieten, werd de gesloten bebouwing toch voor verschillende wijken aangenomen. Dit kan in deze gemeente, waar tot nog toe in den regel geen hooger gebouwen, dan met slechts eene eerste verdieping en daar boven den zolder, worden gesticht, weinig bezwaar opleveren.

Het is zeer wenschelijk, de hoogte zooveel mogelijk verder binnen deze grenzen te beperken, voor de straten, die op 12 Meter breedte beiderzijds bebouwd mogen worden.

Toch laat dit plan geen aaneengesloten bebouwing toe, die over een geheel blok van vier straten wordt aangesloten.

October 1911.

11.

Aan de kruising van straten moet steeds, voor de doorspoeling van de lucht en om aan de hoekhuizen tuinen te verzekeren, een der blokken worden onderbroken; voor alle verdere tuinen ontstaat hierdoor een nu gunstig doorzicht, terwijl de zon en de frissche luchtstroom vrij kunnen toetreden.

Bij de keuze van de **richting** der wegen hebben de volgende overwegingen tot richtsnoer gegolden:

Voor zoover niet reeds door bestaande toestanden de richtingen der nieuwe verkeerswegen worden beheerscht, is de voorkeur gegeven aan de richting Noord-Zuid; om in alle woonvertrekken ten minste een deel van den dag den zonneschijn te doen genieten.

Dit plan laat aan de Oost- en Zuidzijde der Gemeente nog belangrijke strooken, waarop geen uitbreiding van het stratennet is ontworpen. De tijd, die zal verstrijken, voordat dit onderhavige plan is uitgevoerd is nog te lang om die deelen nu reeds nauwkeurig te plaatser.

Dit is ook niet noodig, daar het zich laat aanzien, dat de hoofdverkeerswegen voldoende zijn getraceerd in dezen opzet, en daarbuiten wijzigingen en ook uitbreidingen zijn te maken.

De verdere distributie van openbare instellingen als daar zijn Ziekenhuizen, Scholen, Kerkhoven, enz., kunnen dus zonder bezwaar in dit plan ingepast worden op die terreinen, die daartoe gunstig zullen blijken op het oogenblik der stichting.

Heemstede voorziet voor een goed deel in de behoefte aan sportterreinen van de omliggende gemeenten. Deze schoone taak, past verder in het karakter van eene tuinstad.

De terreinen bezuiden de Spanjaardslaan kunnen, zoowel als die aan den weg van Heemstede naar Hoofddorp daarvoor verder bestemd blijven. Op beide

October 1911.

12.

plaatsen kunnen de verkeersmiddelen voldoende worden uitgebreid om ook in korten tijd een groot aantal personen aan of af te voeren.

Het laatst genoemde plein dient evenwel zoodanig ruim behouden te blijven, dat ook aan de meerdere vraag in de toekomst naar sportterreinen kan worden voldaan. De breedte moet de lengte van een voetbalveld (150 M.) goed bevatten.

De omgeweide lanen zijn geschikt voor den aanleg van villa's waarin de bewoners zullen genieten van een vrij uitzicht over de groene vlakte, die dagelijks door spelers verlevendigd wordt.

De speeltuinen, die bij de scholen gewenscht zijn, kunnen in de bouwblokken overal goed worden aangelegd, onder gunstige omstandigheden, daar bij de lage en open bebouwing, immers lucht en licht op elk terrein goed kan toetreden.

De watersport die zich op het Spaarne kan ontwikkelen beschikt volgens dit ontwerp in 't noordelijk gedeelte over eene reeks terreinen voor villa's, die onmiddellijk aan 't water grenzen. Dit is niet alleen ten beste voor de eigenaars van vaartuigen, die deze nabij huis willen onderbrengen, maar ook bevorderlijk aan het landschappelijk schoon van geheel begroeide waterboorden.

Verder op, zuidelijk, nadert een breede kade als wandelweg met boomrijen weder het Spaarne, zoodat belangstellende toeschouwers hier de waterpartijen, de oefeningen en wedstrijden kunnen gadeslaan.

Verkeerswegen te water.

De Craijenestervaart te verbreden op 20 Meter, eindigt in een haventje op 150 M, westelijk van den Heerenweg aansluitend tegen de Koediefslaan, gelegenheid voor het aanvoeren van bouwmaterialen in het Noordelijk Villa kwartier.

De Wippervaart van uit het Spaarne verbreedt op

October 1911.

13.

20 M. vloeit af in een haventje aan het Wipperplein, voert westelijk door de Zandvaart, eveneens op 20 M. breedte te brengen, achter de Raadhuisstraat Zuidelijk, kruist de Van Merlenlaan, en krijgt door de verbreding van de vaart in het park verbinding (372) met een nieuw te graven vijver, Oost en Westelijk van den Heerenweg.

Over dezen vijver komt (375), een verhoogde brug in den Heerenweg op behoorlijken afstand van de kruispunten der wegen, teneinde de opritten vooral voor de trambanen geleidelijk te kunnen aanleggen.

Met een mooi uitzicht op Ipenrode bereikt deze vijver Westelijk de vaart, die Zuidelijk rond Ipenrode de Leidsche Vaart bereikt.

~~302~~